

Bu çocuklar ibadeti nasıl sevecek?

Neye, niçin inandıklarını, neden ibadet ettiklerini bilmezse anne babalar, evlatlarına nasıl rehberlik edebilir? Farklı düşünce, kültür ve inançların baskın olduğu coğrafyalarda çocuklarımızın kalplerine Allah sevgisi nasıl yerleşebilir? İşte uzmanların ve örnek bir annenin yol gösterici teklifleri...

Hepimizin hatıralarında yeri vardır büyüklerimizi taklit ederek kıldığımız namazların, sanki biliyormuşçasına dudaklarımızı kımıldatıp okuma taklidi yaptığımız duaların, tuttuğumuz tekne oruçlarının, kocaman ve acemice örttüğümüz başörtüsünün. Bizler, Müslüman coğrafyalarda, ezan sesiyle, muhafazakâr çevrelerde yetişen çocuklardık çünkü.

Hayatın normaliydi Allah'tan bahsetmek, cümlelerimizi maşallah ve inşallah ile süslemek ve dini, hayatın bir parçası görmek. Gözümüz, kulağımız aşınaydı hepsine. Peki ya aklımız ve gönlümüz? Bu aşinalık düşünce ve duygu dünyamıza bir şey katıyor, dinî bilincimizi artırıyor muydu? Yoksa içini mi boşaltıyordu inanç dünyamızın? Ya bambaşka kültürlerin, dinlerin var olduğu coğrafyalarda boy veren çocuklarımızın kalplerinde Yaratanın, kulluğun, imanın karşılığı nasıl filizlenecekti?

Niceliğin içinde maalesef dinin niteliğini fark edememiş anne babaların elinde azınlık psikolojisiyle nasıl yüreklerinde yeşerteceklerdi inanç tohumlarını? Dahası inandıklarını ne denli yaşanır ve görünür kılacaklardı?

ASIL MESELE SEVGİ

Aslında her şeyin özünde olduğu gibi din söz konusu olduğunda da asıl mesele sevgiydi. Sevginin kuracağı bağı, Allah'ın izniyle kolay kolay bir şey yıkamazdı. Nasıl çocuk annesine küçük yaşlarda güvenli bağlanırsa; bu durum onun bütün yetişkinlik hayatına, aldığı kararlardan kurduğu ilişkilere varıncaya kadar olumlu etki ediyordu. Büyüdüğünde özgüvenli ve karakterli olmasına yardımcı oluyordu. Aynen öyle de bir çocuğun hayatının ilk dönemlerinde Yaratıcısıyla kurduğu sevgi bağı da onun dinle olan bütün ilişkisini şekillendiriyordu. İnancının sağlamlığı da ibadetlerindeki devamlılığı ve hassasiyeti de hepsi o sevgi sebebiyle ortaya çıkarsa bir anlam kazanıyordu.

ÖNCE EBEVEYN SONRA ÇOCUK

Eğitimci-yazar Dr. Adem Akıncı, “Çocuklara ibadeti, manevi bir gıda, insana huzur veren bir kaynak olarak göstermeli. ‘İbadetler manen bize huzur ve rahatlık verir, bizi sıkıntılarımızdan kurtarır.’ demeli. Ruhi hastalıklarımız için bir tedavi olarak göstermeli.” diyor.

Peki çarpım tablosunu bile bilmeyen biri, matematik hocası gibi öğrencilere çok bilinmeyenli denklemleri çözmeyi öğretebilir mi? İşte bunun gibi, daha kendi manevi hayatının problemlerini ve çözüm yollarını bulamamış kişiler, kendinden küçük birine bunun çözümünü anlatabilir mi? Anne babalar, neye, niçin inandıklarını, neden ibadet ettiklerini bilmeden, evlatlarına bu konuda nasıl rehberlik edecekler? Galiba tam da bu noktada kendi manevi dünyası üzerine tefekkür etmesi gerekiyor bütün ebeveynlerin.

“HER ŞEYE RAĞMEN SEVEN RAB”

Onu, günah işlemesine, hatalarına, eksik yanlarına, sivri uçlarına ‘her şeye rağmen’ seven Rabbinin, her derdine cevap veren haline duyduğu güven, onu dini değerlerinde sabit kılacak yegâne unsurdu. İşte bu her şeye rağmen sevginin ve şartsız güvenin tohumu sağlam atılıp; üstüne anne babanın örnek olma çabası, kişisel hayatlarında dini yaşanılır kılmak adına çektikleri sancuları ve evlatlarına duaları da eklenirse bu ağaç filizlenebiliyordu.

Silik yazının kopyası da silik olur

ANNE BABA ÇOCUKTA GÜÇLÜ BİR İZ BIRAKMALI

Çocuklar hayata kopyalayarak başlıyor. Mesele ibadetler olduğunda da, ‘asıl metnin’ yani ebeveynin güçlü bir okunurlukta olması şart. Çünkü silik yazının kopyası daha da silik oluyor. Çocuklarının ibadetini düşünen ebeveynler evvela kendi ibadetlerini gözden geçirmeli.

Hayata kopyalayarak başlıyor çocuk. Yürümeden, yeme- içmeye varıncaya kadar her süreçte önce etrafını gözlemliyor, sonra kendi özgünlüğünü kazanıyor. Dini inanç ve değerler söz konusu olduğunda, ‘asıl metnin’ yani ebeveynin inanç ve ibadetlerinin yeterli okunurlukta olması şart. Çünkü silik bir yazının kopyası, kendinden de silik oluyor. Bu sebeple anne babaların, ‘Çocuklarımızı ibadete nasıl alıştıırabiliriz?’ sorusundan çok önce kendilerine sormaları gereken soru, ‘Ben ibadet deyince ne anlıyorum? Ne hissediyorum?’ olmalı.

Eğer anne baba, ibadetleri, kendilerine külfet, hayatını zorlaştıran bir engel, üstünden atması gereken ve taşımaktan yorulduğu bir yük, kınanmamak veya takdir görmek için kazandığı bir alışkanlık yahut en iyi ihtimalle günlük yapılan rutin gibi algılıyorsa, evladın da ibadeti samimi bir kulluğun gereği olarak algılaması pek mümkün görünmüyor.

İBADETLERİ GÖNÜLDEN İSTEYEREK YAPMALI

Ebeveyn koçu Nihan Keskin, ebeveynler ibadetleri gönülden isteyerek yapıyorlarsa çocukların mutlaka bunu hissedecekleri görüşünde, “Çünkü duygular bir enerjidir ve hareket ederler. Benim hareket eden bir enerjiyi onlara aktaramamam mümkün değil. Ebeveyn olarak ben ibadeti nasıl algılıyorum. Kalbimle sevdiğim ve istediğim bir şey olarak mı? Sorumluluk ve kurallar bütünü olarak mı? İkinci şekilde algılıyorsam; çocuklarım da kulluk vazifesini yük gibi algılayabilir. Bir süre ibadetlerinde devam edebilirler ama gerçekte Allah’la tam bir bağ kuramazlar.”

“ÇOCUKLAR TOPLU İBADETLERE DAHA ÇOK İLGİ DUYAR”

Çocuk görmediği, duymadığı şeyi taklit edemeyeceği için, anne babalara, şekli olarak da evladına bizzat örnek olmak ve gözlem yapabileceği ortamları hazırlamak düşüyor. Adem Akıncı, çocuklarda ibadet alışkanlığının oluşması için toplu yapılan ibadetlerin çok önemli olduğunu düşünüyor, “Beraber namaz kılma, duaların sesli olarak tekrar edilmesi, ilahiler söyleme, çocuk için heyecan vericidir. Camilerde toplu yapılan ibadetler, birlikte okunan zikir ve tespihler, arkadaşlarla kılınan namazlar de böyledir. Çocuklar bu tür toplu ve kendilerinin katıldığı, aktif rol aldığı faaliyetlere daha çok ilgi duyarlar.”

DİKKAT İZLENİYORSUNUZ!

Peki, ibadet konusunda ebeveynin evladına örnek olması, çocuğunun önünde o ibadetleri yapması demek midir sadece? Akıncı'ya göre bu yeterli olmayabilir. İbadetlerin ciddiyetle, samimiyetle, kendini vererek yapılması da çok önemli. “Çocuklar çok iyi gözlem yaparlar. Bir arkadaşım genel itibarıyla namazlarına özeniyor, yavaş yavaş hakkını vererek kılmaya çalışıyordu. Bir gün acil bir işinden dolayı namazı hızlı kılmıştı. Namazı bitirince yedi yaşındaki oğlu dedi ki; ‘Baba seni ilk defa böyle hızlı namaz kılarken gördüm.’ Babası çok şaşırılmıştı. Çünkü çocuk o güne kadar babasının nasıl namaz kıldığına dikkat etmiş, bu namazı diğerleriyle kıyaslamış ve bu yorumu yapmıştı.” Çocuğun ibadete vereceği önemi anne babasının ibadetleri belirliyor aslında.

“ÇOCUĞUN ÖĞRENMESİ DENEYİMSEL OLUYOR”

Dr. Adem Akıncı, ibadetleri uygularken hem kendimiz hem de çocuğumuz için tedricilik prensibine özen göstermemiz gerektiğine inanıyor. Yani inanç ve uygulama konularında uygun bir sıra takip edilerek, yeri ve zamanı geldikçe, kademe kademe anlatmaya dikkat etmek gerekiyor. Bu da çocuğun yaşına, birikimine ve duygu dünyasına uygun bilgi ve tecrübelerle ve belirli bir sıraya göre tanıştırmak demek oluyor.

Akıncı, “Anlatmak değil tanıştırmak diyoruz biz buna. Zira ibadet eğitiminde hocanın ders anlatması tarzındaki konuşmaların tesiri azdır. Çocuğun öğrenmesi bilgidan daha çok deneyimsel bir şekilde mümkün olur.” diyor.

“MİKROFONU ÇOCUKLARA VERİN ONLAR ANLATSIN!”

İşte bu sebeple alışageldiğimiz aksine Nihan Kılıç, bu konuda mikrofonu kendimize değil çocuklara çevirmemizi tavsiye ediyor, “Onlara ibadetlerin nasıl yaptıklarını anlatmak yerine daha çok soru sormalıyız. Her edindiği dini tecrübenin sonucunda evladımızın duygularını fark etmesini sağlamalı, merak ettiği konuları cevaplamak, cevaplayamadıklarımız olduğunda da hiç gocunmadan birlikte araştırma yapmalıyız.”

ZEYNEP KARACA: “ÇOCUKLARIM NAMAZA GÜNDE BİR VAKİT KILARAK BAŞLADI”

İki çocuk sahibi Zeynep Hanım, çocukları 7 yaşına gelince, onlarla 1 yıl boyunca günde sadece 1 vakit namaz kılmaları konusunda anlaşmış. İkinci yıl, listeye ikinci namaz eklenmiş. Böylece çocuklar şimdi 5 vakit namazı severek ve zorlanmadan kılıyor.

Gelelim ibadet ve çocuk ilişkisinde 'ilmel yakın' kısmına. Bazı çocuklar daha zihinseldir tıpkı kimi yetişkinler gibi. Akılla keşfetmek, bilgi ile tatmin olmak isterler. Elbette ki çocuğumuzun bu isteğini de karşılamak vazifelerimizden biri. Çocuklarımızla edeceğimiz sohbetler, okuyacağımız hikâyeler, yapacağımız araştırmalar, izleyeceğimiz videolar da, onların ibadetler hususundaki bilincini ve şevkini artıracaktır. Ama bütün bu kısımlar bu meselede pastanın kreması kıvamında. Bilgi önemsiz değil elbette ve bütünleyici bir unsur. Sadece birincil önceliğimiz pastanın kendisi, yani ibadetleri ve onun da ötesinde Allah'ı sevmek ve evladımızın sevmesine de vesile olmak.

“7 YAŞ ÖNCESİ DÖNEM ÇOK ÖNEMLİ”

Elbette çocuğun yaşı, ibadetle tanışma hususunda da dikkate alınmalı. Eğitimci Yazar Dr. Adem Akıncı, “Çocuklar her ibadeti farklı yaşlarda tecrübe etmeli. Mesela, ortalama olarak, dua öğretimine 3-4 yaşında, Kuran öğretimine 4-5 yaşında, namaza 7 yaşında, oruca 8-9 yaşlarda başlanabilir.” diyor.

Tabii ki çocuk yetiştirirken dikkate alınması gereken altın kural 'Her çocuk özeldir.' prensibi bu konuda da olmazsa olmaz. Akıncı bu konuda şunları anlatıyor, “Bazı çocuklar 9 yaşında 30 gün oruç tutabilir ama bazıları 3 gün tutamaz. Bazıları oruca daha kolay alışıp namazda zorlanırken, bazıları bunun tam tersini yaşayabilir. 7 yaş öncesi dönem her ne olursa olsun çok önemli. Bu açıdan erken yaşlarda -ölçülü olmak şartıyla- çocuğun bazı ibadetleri uygulamaya başlaması ileride bu konudaki devamlılığını sağlama adına çok önemli bir faktör. Bu yüzden İbn Abbas tek secdeyle bile olsa çocuklarda küçük yaşlarda namaz alışkanlığının kazandırılmasını tavsiye ediyor.”

“ÇOCUKLARIMLA İLGİLİ DUAM ONLAR DOĞMADAN BAŞLADI”

Hollanda’da yaşayan iki çocuk sahibi Zeynep Hanım da hem kendi ibadetlerini severek yapma, hem de evlatlarına ibadetleri sevdirmeye hususunda kaygı taşıyıp, kafa yoran bir anne. “İki çocuğum var ve onların manevi hayatları hakkındaki endişem ve duam, aslında onlar doğmadan önce başladı.” diyen Zeynep Hanım, öncelikle işe Kur’an eğitimi ile başlamış: “7 yaşında namaza alıştırırsam sure ve Kur’an öğrenmelerinin faydalı olacağını düşündüm. 4 yaşında başladılar çalışmaya, 5 yaşında iken Kur’an’ı güzel okuyorlardı ve sure ezberlemeye başlamışlardı. 6 yaşında her ikisi de Kur’an’ı hatmettiler.”

Fakat sıra namaza geldiğinde Zeynep Hanım’ın kaygıları artmış. Namaz, daha çok irade gerektiren ve günlük hayatta daha fazla yer teşkil eden bir ibadet zira. Bu sırada katıldığı bir seminerde çocuklara yedi yaşından başlayarak her yıl bir vakit alışkanlığı kazandırarak, mükellef yaşı gelmeden kolaylıkla beş vakit namaza alıştırma fikrini duymuş ve işe koyulmuş. Öncelikle çocuklarıyla konuşmadan eşyle birlikte hacet namazı kılıp, evlatlarına namaz sevgisi vermesi için kalplerinin sahibi Allah’a dua etmişler. Daha sonra da yedi yaşından gün alan büyük oğlu Abdullah’ı karşısına alıp sevip koklayarak konuya girmiş:

– Sen artık büyüdün. Bazı şeylere şimdi yavaş yavaş alışırsan ileride zorlanmazsın dedim.

Oğlum, “Ŗimdi ne yapmalıyım?” diye sordu.

Ben de, “7 yaşından diğer doğum gününe kadar sadece akşam namazını kılmaya başlayabilirsin. Ama bunu her gün aksatmadan kılmalısın. İnanıyorum ki, böylece bu ibadet sende alışkanlık haline gelecek ve zorlanmayacaksın.” dedim.

8 yaş doğum günü ile birlikte oğlunun takvimine akşam namazıyla birlikte bir vakit daha eklenmiş: sabah namazı. Ve nihayet 10 yaşında yatsı namazının da dhil edilmesiyle Abdullah’ın beş vakit namaz alışkanlığı oturmuş.

Zeynep Hanım’a, “Bir anne olarak, bu konuda en çok neye dikkat ettiniz?” diye sorduğumda istikrar, azim ve gayret içeren bir cevap aldım. “Misafirliğe de gitsek, misafir de gelse; yolculuğa da ıksak belirlediğimiz vakit namazı hep kılındı. Ama zorlama ve baskı ile kesinlikle değil.”

FARUK DA AĞABEYİNİ ÖRNEK ALARAK BAşLADI NAMAZA

Zeynep Hanım’ın kek oğlu Faruk da bu şekilde namaza başlamayı bir aile geleneği gibi düşünerek, büyük abisinin de örnek oluşuyla 7 yaşında seccadeyle buluşmuş, “Her ikisi de 10-11 yaşından beri 5 vakit namazlarını kılıyorlar. Herkes gibi vakit geciktirme ve tembellik tabi ki var. Onlar da bir kul ve onların da nefisleri var. Ama řu ana kadar Rabbime şükür hiçbir şekilde “kılmıyorum işte!” dediklerini duymadım.”

HER ÇOCUK FARKLI METODLA ÖĞRENİR

Bazı ocuklar anlatılanları kolayca uygular, bazıları ise alışkanlıklara direnebilir. Bazıları, anne babanın namazını izler ve kendiliğinden namaza başlar, bazıları ise ağırsanız gelmez. Bu iki farklı çocuğa farklı yaklaşmak gerektiği şüphesiz. Her koşulda altın kural, çocuğu sevmek ve ona sevildiğini hissettirmek olmalı.

Ebeveyn olarak biz ne yaparsak yapalım yine de işler istediğimiz gibi gitmeyebilir. Bazı ocuklar anlattıklarımızı kabul eder ve kolayca uygulamaya koyar, bazıları ise bu konuda direnebilir. Bazı ocuklar hiçbir şey anlatmasanız bile, anne babanın namaz kılmasını izler, ilgi gösterir ve kendiliğinden namaz kılmaya başlar. Diğer taraftan öyle çocuklar vardır ki ilgi duymaz, ağırsanız gelmez, namaz kılmak istemez. Bu iki farklı çocuğa farklı yaklaşmak gerektiği şüphesiz. Fakat her iki koşulda da sevmek ve sevdiğini hissettirmek esas olmalı. Akıncı, her koşulda kesinlikle korkutarak, tehdit ederek, zorlayarak ibadete alıştırma gibi bir yola girilmemesi gerektiğine dikkat çekiyor, “Evlatlarımıza ibadetleri

yapmamanın bir kayıp olduğu, yaparsa çok şeyler kazanacağı fikrini vermeli. Bunu yapabilirsek, çocuğun öğrenme ve deneme arzusu kendiliğinden gelişecektir.”

KONUŞMAYIN, SADECE DİNLEYİN!

Nihan Kılıç, tam bu noktada yavrumuzu muhatap kabul edip onları can kulağıyla dinleme reçetesinin imdadımıza yetiştiğini söylüyor, “Yapılan bir araştırma, annelerin çocuklarını gün içerisinde toplamda sadece 1-2 dakika, babaların ise 58 saniye dinlediğini gösteriyor. Yani dinlemiyoruz çocuklarımızı. Diyelim ki Çocuk, ‘Anne ben ibadet etmek istemiyorum. Üşeniyorum.’ Yahut ‘Ben başörtüsüyle kendimi kötü hissediyorum.’ dedi. Hemen onun adına program yapmaya, hayatını planlamaya, onu açıklamalarla ikna etmeye başlıyoruz. Her şeyden önce durup evladımıza, ‘Sence bu durumda ne yapabilirsin. Böyle

hissetmenin sebebi ne olabilir?’ gibi sorular soralım. Zihnimiz iki şeyi birden yapamıyor. Ben hem dinleyip hem ona çözüm üretemem, hem dinleyip hem de evladına kendi hikâyemi anlatamam. Sadece dinlemeliyim. Ondan sonra benden yardım isterse de seve seve rehberlik edebilirim.”

NASIL TEŞVİK ETMELİ?

Adem Akıncı da, “İbadetler söz konusu olduğunda çocuğun yapısına göre hareket etmeli, yaptığımız gayretler karşılık bulmuyorsa sabırla beklemeli, farklı çözümlere başvurmalı.” diyor ve kendi hayatından bir tecrübeyi paylaşıyor, “Bazen çocuklarda sözlü teşvik, iltifat, güzel sözler etkili olur, bazen de maddi teşvik ve ödüller etkili olabilir. Mesela ben ilkokul yıllarında iken, babam camide ezan okumamı çok istiyordu. İlk ezan okuduğumda da kurban kesmişti. Bu beni öyle etkiledi ki, kendi kendime düşündüm; demek ki ezan okumak çok kıymetli bir ibadet. Bu olay sonrasında ezana ve camiye bakışım müspet manada çok değişmişti.”

ÇOCUĞUN ALANINA GİRMEYE DİKKAT EDİN!

Belki küçük yaştaki çocuklara daha çok rehberlik edebiliriz. Ama ergenlikte artık tercihler devreye giriyor, anlatmamızın pek tesiri olmuyor. Bu sebeple Nihan Kılıç, koruyucu ebeveyn rolünden biraz daha yetişkin ebeveyn moduna geçmemiz gerektiğini düşünüyor çocuklar büyüdükçe. “Mesela oğlumuz yanımızda namaz kılıyor. Selam verince ‘Ya ne yaptın? Çok hızlı kıldın.’ dediğimde onu taciz etmiş oluyorum. Mesela, ‘Sana namazınla ilgili bir şey söyleyebilir miyim?’ diyebiliriz. Bazen izin vermeyebilirler. Ama izinsiz fikir vermek onun alanına girmekle eşdeğer ve tepki çeker. Aslında, çok iyi bir şey yaptığımı sanıyorum, ama değil. Anlamaya çalışmak, dinlemek ve her şeyin bizim elimizde olmadığını kabullenmemiz gerekir.

GÖZYAŞI VE DUA EKSİK OLMAMALI

Adım başı caminin olduğu bir ülkede namaz kılmak, çoğunluğun oruç tuttuğu bir toplumda Ramazan’ı geçirmek veya neredeyse tamamının başörtülü olduğu bir okulda başını örtmekle; gittiği okulda, farklı din ve ırktan insanın içinde tek yahut az sayıda namaz kılan, oruç tutan, başını örten bir çocuk olmak arasında dağlardan da çok fark var.

Ebeveyn olarak bize düşen, her şeyden önce hem kendimiz hem de evlatlarımız için kalplerimize namaz, oruç, infak, tesettür ve her türlü ibadet

sevgisini koymasý için Allah'a dua etmek. Gerisi ölçülü kaygý, bolca emek, hoşgörü, sabır, güzel örnek olma gayreti, samimi gözyaşı ve koşulsuz sevgi.

Unutmayalım! Evlatlarımızın gönlünü açacak anahtar Allah'ın elinde. Bize ise O'nun emanetlerini her şeye rağmen sevip rehberlik etmek kalıyor. Tabi işe kendi nefsimizden başlayarak.